

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Д. Національна ідея у становленні громадянина-патріота України / І. Д. Бех, К. І. Чорна. – Черкаси : ЧОППО, 2016. – 49 с.
2. Вишневецький О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник для студентів ВНЗ / О. І. Вишневецький. – Дрогобич : Коло, 2003. – 528 с.
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді : Наказ МОН України № 641 від 16. 06. 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/. – Назва з екрана.
4. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html. – Назва з екрана.
5. Сухомлинська О. В. Духовно-моральне виховання дітей та учнівської молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук / О. В. Сухомлинська. – К., 2006. – 43 с.

Дата надходження до редакції: 06.12.2017 р.

УДК 37.01

Людмила ГЕРАСИМЕНКО,

кандидат педагогічних наук,

доцент, викладач біології

Рівненського державного базового медичного коледжу

Тетяна ГЕРАСИМЕНКО,

старший викладач кафедри менеджменту

Рівненського інституту слов'янознавства

ЕЛЕМЕНТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО ЯК ВИХОВНІ ІННОВАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА – МАЙБУТНЬОГО СІМ'ЯНИНА

У статті розглянуто елементи педагогічної спадщини В. Сухомлинського як виховні інновації дошлюбної підготовки студентської молоді. Виховні інновації проаналізовано як цілеспрямований процес змін, що зумовлює модифікацію мети, змісту, форм і методів виховання майбутнього сім'янина в умовах гуманізації суспільства.

Ключові слова: виховні інновації педагогічної спадщини В. Сухомлинського, дошлюбна підготовка, класифікація виховних інновацій, інноваційна модель підготовки майбутнього сім'янина.

В статье рассмотрены элементы педагогического наследия В. Сухомлинского как воспитательные инновации добрачной подготовки студенческой молодежи. Воспитательные инновации проанализированы как целенаправленный процесс изменений, обуславливающий модификацию цели, содержания, форм и методов воспитания будущего семьянина в условиях гуманизации общества.

Ключевые слова: воспитательные инновации педагогического наследия В. Сухомлинского, добрачная подготовка, классификация воспитательных инноваций, инновационная модель подготовки будущего семьянина.

The article deals with the elements of the pedagogical heritage of Sukhomlynsky as educational innovations in pre-school preparation of student youth. Analyzed-educational innovations as a purposeful process of changes that determine the modification of the purpose, content, forms and methods of upbringing a future peasant in the conditions of humanization of society.

Key words: educational innovations of Sukhomlynsky's pedagogical heritage, pre-marital training, classification of educational innovations, innovative model of future family man's preparation.

У ході економічного та соціального реформування в Україні виокремився ряд несприятливих факторів, які негативно впливають на формування українських родин. Передусім це стосується демографічної ситуації, репродуктивного здоров'я та виховання дітей у сім'ї.

На жаль, практична дошлюбна підготовка у вищих здебільшого розглядається як монособ'єктний процес, завдяки якому студент постає лише об'єктом педагогічних впливів. Виховна діяльність у цьому аспекті зводиться до набору стандартних заходів і має інформаційно-просвітницький характер, а більшість педагогів (71% – за даними нашого дослідження)

переконані, що вони не відповідають за формування особистісних якостей і властивостей родинного спрямування, що їх набуває студент за період навчання, а отже, і загалом за розвиток і вихованість майбутнього сім'янина.

Такий стан справ не забезпечує повною мірою умови для прояву життєтворчості студента. Процесу особистісного становлення в родинній сфері властива стихійність, а розвиток особистості майбутнього сім'янина здійснюється узагальнено, без урахування індивідуальності вихованця.

Усе це вимагає нових підходів до процесу дошлюбної підготовки, до її змісту й організації, за яких індивідуальність студента була б основою виховання родинно-спрямованої особистості, що співзвучно ідеям педагогічної спадщини Василя Сухомлинського [1, с. 149].

Актуальність проблеми зумовлена необхідністю підвищення рівня дошлюбної підготовки студентської молоді (за даними нашого дослідження, для 68% студентів характерний низький рівень готовності до сімейного життя), реалізації інноваційної моделі формування особистості студента – майбутнього сім'янина, створення сприятливих умов для формування психолого-педагогічної готовності майбутніх батьків до всебічного розвитку сім'ї та кожного з її членів, найбільш повного виконання сім'єю своїх функцій, підвищення її життєвого рівня, посилення ролі сім'ї як первинного осередку суспільства.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питання, що досліджується, є досить складним і комплексним. Вітчизняні та зарубіжні вчені досліджували різні аспекти формування особистості майбутнього сім'янина, а також проблеми інновацій у цій сфері (О. Василенко, Ю. Гільбух, Т. Говорун, І. Дичківська, М. Кларін, В. Кравець, І. Підласий, Дж. Мосс та ін.). Однак результати аналізу наукових джерел свідчать, що проблема впровадження елементів педагогічної спадщини В. Сухомлинського як виховних інновацій у процес дошлюбної підготовки студентської молоді ще не була предметом цілісного педагогічного дослідження.

Мета статті – проаналізувати специфіку й упровадження елементів педагогічної спадщини Василя Сухомлинського як виховних інновацій у процес сучасної дошлюбної підготовки молоді.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні ми розглядаємо виховні інновації педагогічної спадщини В. Сухомлинського як цілеспрямований процес змін, що зумовлюють модифікацію мети, змісту, форм, методів виховання майбутнього сім'янина, адаптацію процесу відповідно до вимог сьогодення, освоєння та впровадження в організацію спільної діяльності педагогів та вихованців елементів народної педагогіки або використання вже відомого в інших цілях.

На наш погляд, саме виховні інновації, що є структурно-функціональними елементами педагогіки В. Сухомлинського, визначають її сутність і сприяють збагаченню сучасної системи дошлюбної підготовки молоді.

Окремі ідеї педагогіки Василя Олександровича, національні традиції родинного спрямування у процесі дошлюбної підготовки молоді тривалий час не використовувалися: колись вони, ймовірно, були скасовані випадково або втратили свою актуальність, проте сьогодні становлять значний інтерес для педагогів у теоретичному та практичному аспектах,

а також є джерелом збагачення сучасного процесу формування особистості студента – майбутнього сім'янина. Саме в ідеях гуманістичної педагогіки В. Сухомлинського, які постійно перебувають у пошуку й удосконалюються, збагачуються народною мудрістю, ми знаходимо глибоку психолого-педагогічну інтерпретацію сутності та закономірностей дошлюбної підготовки молоді. Виходячи з часу появи, виховні інновації педагогіки В. Сухомлинського є історичними нововведеннями, оскільки суть їх полягає у відродженні історико-педагогічної спадщини в нових умовах.

Розглянемо окремі виховні інновації педагогічної спадщини великого педагога в контексті дошлюбної підготовки студентської молоді.

Змістово-цільові виховні інновації пов'язані з актуалізацією вченим проблеми підготовки молоді до подружнього життя та практичним вирішенням цього питання. Виходячи з мети формування якостей сім'янина, Василь Олександрович визначив конкретні завдання її досягнення: формування моральних уявлень про шлюб і сім'ю; морального ідеалу сімейного життя; моральних переконань, на яких ґрунтується кохання, шлюб, сім'я; володіння позитивним досвідом моральних відносин між статтями.

У вирішенні складних завдань формування взаємин між юнаками та дівчатами В. Сухомлинський надавав неабиякого значення збагаченню духовного світу молоді: «благородство у взаєминах між хлопцем і дівчиною, чоловіком і жінкою – це дерево, яке зеленіє тоді, коли його краса живиться глибоким корінням людської гідності, честі, поваги до людей і до самого себе, непримиренності до зла, бруду, приниження людської гідності» [6, с. 513].

Виходячи із необхідності врахування особливостей статі у підготовці молоді до сімейного життя, В. Сухомлинський обстоював диференційований підхід у підготовці особистості майбутнього сім'янина для хлопців, які повинні отримувати «чоловіче» виховання, і дівчат, які повинні отримувати «жіноче» виховання. «Виховання стійких, мужніх, незламних, непримиренних до зла жінок – це, на наш погляд, одне з найважливіших завдань формування людини», – пише В. Сухомлинський [6, с. 190]. У технологічно-виховних і організаційних інноваціях підготовки молоді до сімейного життя відомий учений визначним чинником успіху вважав чуйність і глибоку повагу педагога до особистості юнака. У розділах «Книги про кохання» («Кохання і моральний прогрес людини», «Єдність духовно-психологічних і морально-естетичних стосунків чоловіка і жінки», «Жіночність і кохання» та ін.) Василь Сухомлинський розглядає шляхи інноваційної дошлюбної підготовки молоді.

Педагогічній спадщині видатного педагога притаманні ідеї та практичні рекомендації щодо дошлюбної підготовки молоді, які ґрунтуються на засадах поваги до особистості незалежно від її статі: «Як вогню бійтеся, щоб дівчатка відчували: ми слабші, наша доля підкорятися» [6, с. 574]. У хлопчиків, вважав учений-гуманіст, необхідно формувати якості справжнього чоловіка, створювати для цього спеціальні обставини, «щоб у колективі панував лицарський дух ставлення до жінок» [6, с. 574].

У процесі дошлюбної підготовки В. Сухомлинський неабиякого значення надає становленню особистості педагога-вихователя як батька,

старшого товариша і друга, звертає увагу педагогів на гендерні аспекти почуттєво-емоційної сфери юнаків та дівчат. Новаторським за своєю суттю є положення педагога про гармонізацію суспільних та індивідуальних потреб у структурі особистості майбутнього сім'янина.

Ключовою в системі В. Сухомлинського є ідея гармонійно розвиненої особистості. Розкриваючи особливості її формування, вчений виводить таку педагогічну закономірність: між виховними впливами існують десятки, сотні, тисячі залежностей та зумовленостей, а ефективність виховання визначається тим, як ці залежності й зумовленості враховуються й реалізуються на практиці.

Серед шляхів і засобів формування всебічно розвиненої особистості майбутнього сім'янина в навчальному закладі педагог вирізняв навчання, рідну природу, працю, слово, традиції, експериментування, багате духовне життя вихованців. За словами вченого, навчальний заклад стає «колискою народу», якщо в ньому панує культ Матері, Батьківщини, Людини, Слова. Саме за цих умов можливе формування юного громадянина, особистості – творця гармонійної родини як осередку духовності народу.

В. Сухомлинський першим у вітчизняній педагогіці 1950-х років розпочав організацію педагогічного просвітництва батьків. У діяльності Павлівської школи, де він працював, утвердилася певна система виховання, за якою батьки повинні були стати активними помічниками вчителів. У праці «Як виховати справжню людину» педагог радить майбутнім матерям та батькам вивчати історію свого народу, формувати шанобливе ставлення до близьких, оскільки святыми, на його переконання, є поняття: народ, мати, батько, син. У «Листах до сина» й «Листах до дочки» вчений формулює змістовні рекомендації для підготовки молоді до родинного життя.

Отже, у процесі дослідницько-експериментальної роботи ми визначили особливості інноваційної дошлюбної підготовки студентської молоді із упровадженням педагогічної спадщини В. Сухомлинського. Окреслимо їх:

- людинознавча та народознавча спрямованість процесу;
- визначення змісту та методики інноваційної дошлюбної підготовки на засадах народної моралі, національних і загальнолюдських цінностей;
- формування гуманної гармонійно розвиненої особистості майбутнього сім'янина;
- становлення особистості педагога-вихователя як батька, старшого товариша і друга;
- конструктивна взаємодія навчального закладу та родини в процесі дошлюбної підготовки молоді.

Виховні інновації педагогічної спадщини В. Сухомлинського впроваджувалися нами у ході діяльності психолого-педагогічних служб, які працюва-

ли за напрямом «Розвиток студента – майбутнього сім'янина», проведення народних свят, створення родинно-спрямованого середовища у навчальних закладах, зокрема світлиць, клубів «Він + Вона», залучення студентів до різних форм виховання, що сприяють формуванню рис і якостей сім'янина-українця.

Висновки. Таким чином, за підсумками нашого дослідження, 87% респондентів відзначили, що втілення елементів педагогічної спадщини В. Сухомлинського як виховних інновацій у процесі дошлюбної підготовки студентської молоді сприяло ґрунтовному вивченню неповторності особистості, її духовного світу; залученню до родинно-спрямованої діяльності; створенню комфортних умов для розвитку студентів та реалізації їх можливостей у морально-статевій і сімейно-побутовій сферах; піднесенню гідності особистості майбутнього сім'янина; життєвому та родинному самовизначенню студентів, формуванню їх національної самосвідомості як майбутніх батьків – громадян України. Результати експериментальної роботи засвідчили, що 83% респондентів виявилися цілком задоволені рівнем дошлюбної підготовки.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням змісту навчального курсу «Основи сімейного життя», обґрунтуванням змісту, форм і методів виховної взаємодії на етичних і родинних цінностях народу з упровадженням елементів педагогічної спадщини Василя Олександровича Сухомлинського; формуванням готовності педагогів до інноваційної виховної діяльності у сфері дошлюбної підготовки молоді; поглибленим вивченням виховних інновацій як чинника формування особистості студента – майбутнього сім'янина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сухомлинський В. О. Як виховати людину / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К., 1976. – Т. 2. – С. 149–416.
2. Стельмахович Н. Г. Народна педагогіка / Н. Г. Стельмахович. – К., 1985. – 312 с.
3. Сухомлинский В. А. О воспитании / В. А. Сухомлинский ; сост. и авт. вступ. очерков С. Соловейчик. – Изд. 6-е. – М. : Политиздат, 1988. – 269 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. – К., 1976–1977. – Т. 1. – С. 396; Т. 3. – С. 177.
5. Сухомлинський В. О. На нашій совісті – людина / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К., 1977. – Т. 5. – С. 203–217.
6. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К., 1976. – Т. 1. – С. 190, 574; Т. 3. – С. 513.
7. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори : в 5 т. – К., 1977. – Т. 3. – С. 9–279.

Дата надходження до редакції: 30.11.2017 р.